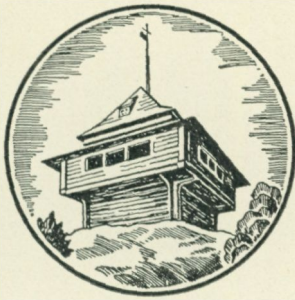

of Petersens
1940

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1940**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS

OCH SKANSENS ÅRSBOK

1940

Redaktion:

ANDREAS LINDBLOM · GÖSTA BERG · SIGFRID SVENSSON

Omslaget efter fotografier av Lennart af Petersens. Första sidan avbildar den på Skansen resta runstenen från Norslunda by, Norrsunda socken, Uppland. Sista sidan återger ett prov på tillverkningen vid Glashyttan på Skansen.

Tryckt hos

Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1940

FINLANDS FRIHET

TAL VID FINLANDSAFTONEN I NORDISKA MUSEET 24 NOV. 1939

av Yrjö Hirn

När en resande från Finland denna höst anländer till Sverige, är hans sinne fyllt av en enda förhärskande känsla. Han förnimmar en överväldigande tacksamhet för all den välvilja, det deltagande och det bistånd, som kommit hans land och hans landsmän till del. Att bära fram ett uttryck för denna tacksamhet är mitt första ärende i kväll. Jag har intet uppdrag, men det oaktat behöver jag ingalunda göra mig samvete av att tala på andras vägnar — så samstämmig och så entydig är den folkmening, som nu gör sig gällande i vår tidningspress och i alla våra privata och offentliga opinionsyttringar. Det är ingen skillnad mellan städer och bygd, mellan de centrala delarna av landet och de avlägsna ödemarkerna, mellan de högre stånden och de enkla allmogemännen: i hela nationen känner man, så starkt som aldrig tidigare, sitt samband med de nordiska länderna, och i främsta rummet med det närmaste grannlandet. Om författaren Frans Eemil Sillanpää icke av sjukdom varit hindrad att lämna sitt hem, så är jag viss om att han här hade avgivit sin vägande försäkran om det finska folkets tillgivenhet för Sverige. Och ehuru jag känner mig så mycket mindre vittnesgill än han, tror jag att jag i detta fall kan drista mig till att uppträda i hela folkets namn.

I min djärvhet vill jag gå ett steg längre; jag vill tillmäta mig att tolka en del av de tankar som rört sig hos menige man under de veckor, då vi alla villigt ha burit allt vad den förstärkta neutralitetsvakten pålagt oss av bördor, omak och offer.

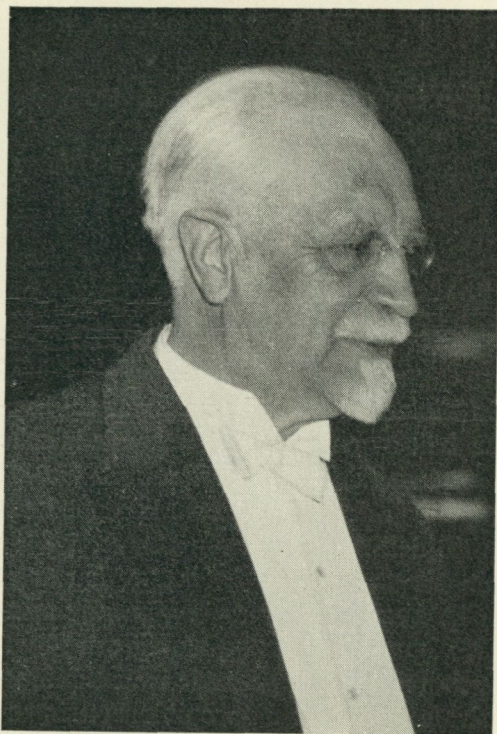

Bild 1. Professor Yrjö Hirn talar i Nordiska museets hall den 24 november 1939. Foto Svenska Dagbladet.

Det är icke svårt, eller det är åtminstone icke alldeles omöjligt, att göra sig en föreställning om arten av dessa tankar, därför att de i stort sett varit desamma hos alla och därför att de stämt överens med allt som varit det bästa, det bärande och det väsentliga i vårt politiska tänkandes nationella tradition. Som medveten övertygelse hos några och som obestämd, men osviklig aning hos andra, har ett finskt statsmedvetande under gångna sekel varit bestämmande för all vår inställning. Detta medvetande har, därom ville jag särskilt påminna, gjort sig gällande redan innan det ännu fullt motsvarades av några sådana institutioner, som äro utmärkande för en självständig stat. Det lät sig icke fördunklas ens de tider då Finland, efter att genom en storsint härskaråtgärd ha upphöjts bland nationernas antal,

senare med våld berövades den ena efter den andra av de suveräna nationernas rättigheter. Och det har vuxit sig starkt under de tjugo år mitt land, som ett oavhängigt rike, stått jämbördigt vid sidan av de nordiska staterna. Vad som länge hägrat som ett framtidshopp har fått sin uppfyllelse i fast och stadig verklighet, och känslor som närts av ett upplyst fåtal ha blivit allas egendom. Om någonting ännu fattats i begreppens utformning, så har det oklara blivit tydliggjort och allt det stridiga upplöst i enighet under de sista månadernas prøvotid, då nationen visat sig mer odelad än någonsin förr, då vänster, höger och center slutit sig samman i en gemensam front.

Jag tror icke att man misstager sig om man säger att det är trenne drag som framom alla andra giva en bestämd form åt den statstanke, som vid denna kritiska tid omfattas av den överväldigande majoriteten av Finlands folk: Vi vilja att vårt oavhängiga land skall vara ett fredligt land; vi vilja att det strikt och omutligt skall bevara sin neutralitet; och vi vilja att det, i allt sitt görande och underlåtande, skall ledas av den orubbliga rättens grundsatser.

Det kan icke behövas många ord för att klargöra, varför Finlands ideal är ett fredsideal. Vi hysa inga utvidgningsplaner, vi begära icke annat än att få behålla det vi besitta, och vårt verksamhetsbehov är tillfredsställt inom det egna landets gränser. Finlands uppodling, det stora sjuttonhundredratsprogrammet, är ännu långt ifrån genomfört, och dess fulla förverkligande kräver många släktleds arbete i ostörd id. Vi äro ett demokratiskt folk som respekterar individerna och som, jag vågar tro det, är alltför genomträngt av medvetande om människolivets, vart enskilt människolivs helighet, för att låta sig dåras av militaristiska masspsykoser och äventyrliga folkrörelser. — De försök som gjorts i sådan riktning, ha bedrövligt misslyckats och stå längesedan förkastade av folkflertalet. — Men det är icke nog att omsorgen om landets välfärd gjort oss till en fredlig nation. Det tyckes mig även att ett strängt fredsmässigt förhållningssätt motiveras av vidare syften än de i in-skränkt mening patriotiska. När stora kulturnationer äro in-

vecklade i ett totalitärt krig som — därom ha vi ju nyss haft en bitter erfarenhet — leder till moraliska och jag ville rent ut säga till intellektuella upplösningsprocesser, är det väl ingenting mindre än en plikt mot släktleden att varje folk, som blott någonsin det förmår, håller i beredskap en tillflyktsort för de hotade kulturvärdena och inom sitt lilla område ser till att alstringen fortgår på bildningslivets odlingsmarker.

När vi med ängslig iver söka skydda vår neutralitet, vill jag tro att vi även därvid följa en nationaltradition, eller rättare sagt, att vi omedvetet lyda vissa instinkter, som äro nedlagda i bottnen på detta hemlighetsfulla något, vilket man betecknar som folkets själ. Jag skall villigt medgiva att urtypen för nationallynnnet, den enkla finske allmogemannen, icke stått mig så nära, att jag på grund av personlig bekantskap kunde uttala mig om hans reaktionssätt. Men det torde likväl icke vara oförsiktigt att hänvisa till de stora, klara linjerna i bondens psykologi, därför att vi så gott som alla ha en rem i ryggen av samma hud som han. Och så kan jag påstå, icke allenast med stöd av vad jag läst mig till, utan med åberopande av egen upplevelse, att Finlands folk i all sin strävan ledes av en påfallande benägenhet att välja sina vägar på egen hand. Man är tacksam för allt det stöd som sympatibevis kunna meddela; man känner sig lycklig över samförstånd och samarbete; men man kan samtidigt visa sig nästan sjukligt rädd för att taga ledning från främmande håll. Till svar på allt som sagts eller antytts i motsatt riktning kan det genmälas, att det aldrig stämt överens med vår natur att gå andras ärenden. Det må lämnas oavgjort om icke denna isoleringslust i några av sina yttringar kan betecknas som en svaghet och ett fel, lika mycket som en styrka. Men i ett avseende tror jag obenägenheten att binda sig vid andra är en enbart förmånlig lynnesegendomlighet. Den kan göra det lättare för oss, som neutrala och objektiva iakttagare, att skydda och vårda bildningslivets ömtåligaste, dyrbaraste och ousbärligaste yttringsform: vår tankes frihet och vår provningsrätt.

Fasthållandet vid rättsprinciperna slutligen har under tider-

nas lopp utvecklats till en typisk nationell försvarsmetod. En kritisk bedömare kunde säga att detta varit en helt naturlig följd av att landet så länge haft att hävda sin ställning i förhållande till en övermäktig granne och förbundsbroder, mot vars anspråk ingen vapenmakt kunde göra sig gällande. Det är ej heller min mening att framhålla den finska rättskänslan som en förtjänst i och för sig; jag endast fastställer att denna känsla, som ett förhärskande drag, går in i folkkaraktären och att den hämtat stöd och näring ur vår nationella uppfostran. Det är måhända utanför Finland icke tillräckligt beaktat att den store folkkläran, samme skald som sjungit om Soldatgossens, Adlercreutz och Döbelns krigardygder, även förhärsligt ordhålligheten hos Sandels, laglydnaden hos Wibelius, och den absoluta, i sin radikala tillspetsning nästan paradoxala lojaliteten hos Leontes. I sitt sista verk, utkommet samma år han av ett slaganfall blev bunden vid sitt fjortonåriga sjukläger, har han manat till offertjänst vid Dikes altare. Och orden i hans maning lyda som ett testamente till hans folk:

Allt, allt kan svikta, gäcka, rubbas, växla om,
Men evigt oföränderligt det rätta är.

Det har sagts, och med fullt fog, att Fänrik Ståls Sägner fingo ett nytt liv i de ungdomliga friskarornas offervillighet under vårt frihetskrig år 1918. Men det kan även sägas att Leontes hyllningsgärd vid rättens helgedom fick sin efterföljd, när en av våra högsta domstolar, Viborgs hovrätt, mangrant lät sig förpassas i ett ryskt fängelse, hellre än den gjorde ett avsteg från gällande lag. Och det var som om man påmintes om den Runebergiska maningen, när man hörde hur republiken Finlands president slutade sitt radiotal från Stockholms slott med de i all sin enkla saklighet så värtaliga orden: "Vi hoppas till det sista att vår mäktiga granne skall respektera de fredliga överenskommelser som vi slutit med honom. De innehålla uttryckliga bestämmelser att möjliga meningsskiljaktigheter skola avgöras på en fredlig väg. Finland för sin del står för sina överenskommelser."

Om hoppet sviker, om kontrakten brytas, om våldet reser sig mot rätten, då har ett folk som hyllar livets och fredens makter mot sin vilja bragts i ett läge, där man icke har lov att ställa freden över allting annat. Ty om man än fritt må förfoga över all annan egendom, så förbjudes man att avstå från rätten, denna rätt som aldrig kan bli en besittning för individer eller folk utan är hela släktets gemensamma arvelott. När rätten hotas, bli plikterna mot fosterlandet plikter mot mänskligheten, så visst som solidariteten binder alla nationer vid varandra. Kulturen, bildningslivet, humaniteten, eller med vilket namn man än vill beteckna allt som innerst är målet för vårt liv och vår strävan, detta de skilda folkens stora och samfälliga, mödosamt tillkomna byggnadsverk, mister en del av sina grundvalar, varje gång uppenbara rättskränkingar vinna stadfästelse genom eftergifter och erkännanden. Finlands läge är sådant, att det måhända en gång skall se sig ställt inför tvånget att vägra en sådan stadfästelse, med alla de risker som vägrandet kan medföra. Vi önska innerligt att det som nu är ett hot, aldrig någonsin skall bli verklighet. Men om det sista provet kommer över oss, så vill jag tro att vi alla skola förstå vår plikt mot land och mänsklighet. Där skall icke vara något val eller någon tvekan.